

SERBEST ZAMAN TATMİN ÖLÇEĞİ'NİN (SZTÖ-Uzun Versiyon) GEÇERLİLİK VE GÜVENİLİRLİK ÇALIŞMASI

Ünal KARLI*, Ercan POLAT**, Baki YILMAZ*, Settar KOÇAK***

* Niğde Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

**Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

*** Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Bölümü

ÖZ

Bu çalışmanın amacı; Beard ve Ragheb (1980) tarafından geliştirilmiş olan Serbest Zaman Tatmin Ölçeği'nin üniversite öğrencileri için geçerlilik ve güvenilirliğini tespit etmektir. Çalışmanın örneklem grubunu, yaş ortalaması 21.05 ± 2.06 olan Gazi Üniversitesi öğrencisi 260 erkek ve 301 kadın oluşturmuştur. Anket katılımcılara rasgele seçme yöntemiyle dağıtılmış ve araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden öğrencilere uygulanmıştır. Dağıtılan 620 anketten doğru doldurulmuş olarak kabul edilen 561 anket değerlendirmeye alınmıştır. Veri toplama aracı olarak Beard ve Ragheb (1980) tarafından geliştirilmiş olan 51 ifadeden ve altı alt boyuttan (psikolojik, eğitim, sosyal, rahatlama, fizyolojik ve estetik) oluşan Serbest Zaman Tatmin Ölçeği (SZTÖ) kullanılmıştır. Ölçekteki ifadelerin değerlendirilmesinde 5 puanlı Likert tipi ölçekten yararlanılmıştır (1 = Benim için hemen hemen hiç geçerli değil, 2 = Benim için nâdiren geçerli, 3 = Benim için bazen geçerli, 4 = Benim için sıklıkla geçerli 5 = Benim için hemen hemen her zaman geçerli). Verilerin istatistiksel analizinde açıklayıcı faktör analizi kullanılarak ölçeğin alt boyutları ortaya konulmuştur. Açıklayıcı faktör analizinde en çok olabilirlik yöntemi ve oblik döndürme tekniği uygulanmıştır. Açıklayıcı faktör analizinin uygulanabilirliğinin ölçümü için KMO ve Bartlett testlerine bakılmıştır. Ölçeğin iç tutarlılığını değerlendirmek için açıklayıcı faktör analizi sonucunda belirlenmiş olan alt boyutların ve toplam ölçeğin Cronbach Alfa katsayılarına bakılmıştır. Analize alınan 51 maddenin 39'u öz değeri 1'den büyük altı faktör altında toplanmıştır. Bu altı faktörün ölçeğe ilişkin açıkladıkları varyans %45.277 olarak saptanmıştır. Birinci alt boyut 17., 18., 19., 20., 21., 22., 23., 24. ve 25. maddelerden, ikinci alt boyut 41., 42., 43., 44., 45. ve 46. maddelerden, üçüncü alt boyut 48., 49., 50. ve 51. maddelerden, dördüncü alt boyut 37., 38., 39. ve 40. maddelerden, beşinci alt boyut 26., 27., 28., 29., 30., 31., 32., ve 35. maddelerden ve altıncı alt boyut 1., 2., 3., 5., 6., 7., 9. ve 12. maddelerden oluşmuştur. Faktörlerin Cronbach Alfa katsayıları birinci alt boyut için.86, ikinci alt boyut için.84, üçüncü alt boyut için.82, dördüncü alt boyut için.79, beşinci alt boyut için.82 ve altıncı alt boyut için.79 olarak tespit edilmiştir. Toplam ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı ise.92 olarak belirlenmiştir. Sonuç olarak, yapılan analizler, SZTÖ'nün üniversite öğrencilerinin serbest zaman tatmin düzeylerini ölçme ve değerlendirmede geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğunu ortaya koymuştur.

Anahtar Sözcükler: Serbest zaman, Serbest zaman tatmini, Üniversite, Öğrenci.

RELIABILITY AND VALIDITY STUDY OF LEISURE SATISFACTION SCALE (LSS-Long Version)

ABSTRACT

The purpose of this study was to identify the Leisure Satisfaction Scale's (Beard & Ragheb, 1980) reliability and validity for the university students. The sample of the study was composed of 260 male and 301 female university (Gazi University) students whose mean age was 21.05 ± 2.06 . The distribution of the scale was randomly made and was conducted to the subjects who voluntarily accepted to participate the study. From the 620 questionnaire truly filled 561 questionnaire taken into consideration. Leisure Satisfaction Scale (Beard ve Ragheb, 1980) composed of 51 item grouped under six sub-factors (Psychologic, education, social, relaxation, physiologic, and aesthetic), was used as an instrument. 5-point Likert-Scale was used in the evaluation of the items (1 = Almost never true for me, 2 = Seldom true for me, 3 = Sometimes true for me, 4 = Often true for me, 5 = Almost always true for me). In the statistical analysis, to identify the sub-factors of the scale exploratory factor analysis was conducted. Maximum Likelihood method and Direct Oblimin rotation technique was conducted in the exploratory factor analysis. Whether the data was suitable to this analysis Kaiser Mayer Olkin and Bartlett Spheritiy test results were taken into consideration. Cronbach's Alpha internal consistency test was applied to the identified sub-factors and overall scale. As a result, 39 of 51 items were grouped under six sub-factors. The variance explained by this subscale was %45.277. The first subscale was composed of 17., 18., 19., 20., 21., 22., 23., 24., and 25. items, second subscale was composed of 41., 42., 43., 44., 45., and 46. items, third subscale was consisted of 48., 49., 50.,and 51. items, fourth subscale comprised of 37., 38., 39., and 40. items, fifth subscale's items were 26., 27., 28., 29., 30., 31., 32., and 35. items and the last subscale was comprised of 1., 2., 3., 5., 6., 7., 9., and 12. items. Cronbach's Alpha internal consistency values of the subscales were .86 for the first subscale, .84 for the second subscale, .82 for the third subscale, .79 for the fourth subscale, .82 for the fifth subscale and .79 for the sixth subscale. The Cronbach's Alpha internal consistency value of the overall scale was .92. Finally, results revealed that LSS was a reliable and valid scale in the estimation of the leisure satisfaction level of the university students.

Key Words: Leisure, Leisure satisfaction, University, Student.

GİRİŞ

Serbest zaman bireyin hayatını idame ettirebilmek için yapmak zorunda olduğu işlerinden geriye kalan zaman dilimidir (Mull ve diğ., 1997) ve insanların çalışma saatleri, yeme ve uyuma gibi biyolojik ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kendilerine ayırdıkları zaman dilimleri dışında kalan

bu zamanlarını değerlendirmek için özgür iradeleriyle seçtikleri ve belirli kurallara bağlı olmayan etkinliklere serbest zaman etkinlikleri denir (Ragheb ve Tate, 1993).

İçerik ve türüne göre değişiklik gösteriyor olsa da, biryere bağlı olma, aitlik, gelişim, kendini ifade edebilmek ve du-

yarlılık gibi önemli psikolojik ihtiyaçları tatmin eden (Tinsley ve Eldredge, 1995) serbest zaman etkinlikleri, bireylerin; sosyal davranışlarının gelişiminde (Mahoney ve Stattin, 2000), iş hayatının getirdiği stresten kurtulmalarında (Trenberth ve diğ., 1999) ve psikolojik olarak kendilerini iyi hissetmelerinde önemli rol oynamaktadır (Coleman, 1993; Coleman ve Iso Ahola, 1993).

Bu nedenle uluslararası yazın incelendiğinde bireylerin katıldıkları serbest zaman etkinliklerinden duydukları tatmini konu edinmiş olan çok sayıda çalışmaya rastlamak olasıdır. Psikiyatrik bakımdan sorunlu insanların serbest zaman tatmin düzeylerini (Lloyd ve diğ., 2001), çiftlerin ilişkilerinden duydukları tatmin ile serbest zaman tatmin düzeyleri arasındaki ilişkiyi (Berg ve diğ., 2001), yaşam kalitesi ve serbest zaman tatmin düzeyi ilişkisini (Iwasaki, 2007; Lloyd ve Auld, 2002; Ngai, 2005), iş tatmin düzeyi, serbest zaman tatmin düzeyi ve psikolojik sağlık ilişkisini (Pearson, 1998), iş yükü, iş tatmin düzeyi, serbest zaman tatmin düzeyi ve psikolojik sağlık ilişkisini (Pearson, 2008), kişilik özellikleri ile serbest zaman tatmin düzeyi ilişkisini (Hou ve diğ., 2007) ve serbest zaman tatmin düzeyi ile mutluluk ilişkisini (Lu ve Hu, 2005), cinsiyet ve meslek farklılıklarının serbest zaman tatmin düzeyine etkisini (Kabanoff, 1982) ve bireylerin serbest zaman tutumlarını konu edinmiş araştırmalar bulunmaktadır. Ayrıca serbest zamanlarını fiziksel etkinliklerle değerlendirmenin bireylerin sağlıklarına olumlu yönde etki ettiğini tespit etmiş çalışmalar da vardır (Hambrecht, ve diğ., 1993; Kujala ve diğ., 1998; Leon ve diğ., 1987; Martinez ve diğ., 1997; Mensink ve diğ., 1999).

Bireyin yaşam kalitesinde, fiziksel ve

psikolojik sağlığında, mesleki tatmininde ve mutluluğunda önemli bir unsur olan serbest zaman ve serbest zaman etkinliklerini konu edinmiş bilimsel araştırma sayısı ülkemizde oldukça sınırlıdır.

Ayrıca bireylerin zihinsel ve bedensel olarak yenilenmek, sosyalleşmek, gündelik hayatın stresinden kurtulmak amacıyla katıldıkları serbest zaman etkinliklerinden duydukları tatmini araştırma konusu yapılmış bilimsel araştırma yok denecek kadar azdır. Serbest zaman tatmini, serbest zaman etkinliklerine katılım sonucu kişinin ortaya koyduğu, elde ettiği ve ulaştığı pozitif doyum veya duygulardır (Beard ve Ragheb, 1980). Bireylerin katıldıkları serbest zaman etkinliklerinden istedikleri faydayı sağlayıp sağlayamadıklarını, beklentilerini karşılayıp karşılamadıklarını ve bu faaliyetlere katılmaktan dolayı mutlu olup olmadıklarını ölçmek, onların serbest zamanlarını değerlendirirken daha mutlu ve tatminkar olmalarını sağlayacak tedbirlerin alınmasında ve onların memnuniyet düzeyleri doğrultusunda sağlanan serbest zaman etkinliklerini geliştirmekte ve hatta etkinlik yelpazesini genişletmekte önemli bilgiler sağlayabilir.

Ancak yapılan literatür araştırmaları sonucunda serbest zaman etkinliklerine katılım sonucunda ortaya çıkan tatmin veya tatminsizliği değerlendirecek bir ölçeğe rastlanamamıştır. Bu nedenle bu çalışmanın amacı, uluslararası yazında geçerlilik ve güvenilirliği hem kısa versiyon olarak (24 madde; Hou ve diğ., 2007; Lloyd ve Auld, 2002; Lysyk ve diğ., 2002; Ngai, 2005; Trottier ve diğ., 2002) ve hem de uzun versiyon olarak (51 madde; Lloyd ve diğ., 2001; Lu ve Hu, 2005; Misra ve McKean, 2000; Pearson, 2008; Siegenthaller ve O'Dell, 2000) tespit edilmiş olan,

serbest zaman etkinliklerine katılan kişilerin bu faaliyetlere katılmaktan duydukları tatmini değerlendirmede kullanılabilecek bir ölçeği ulusal yazına kazandırmak için Beard ve Ragheb (1980) tarafından geliştirilmiş olan Serbest Zaman Tatmin Ölçeği'nin uzun versiyonunun (51 madde) Türkiye'deki üniversite öğrencileri için geçerli ve güvenilir bir ölçek olup olmadığını tespit etmektedir.

YÖNTEM

Araştırma Grubu: Bu çalışmanın araştırma grubunu yaş ortalaması 21.05 ±2.06 olan Gazi Üniversitesi öğrencisi 260 erkek ve 301 kadın oluşturmuştur. Dağıtılan 620 anketten doğru doldurulmuş olarak kabul edilen 561 anket değerlendirilmeye alınmıştır. Ölçek araştırmaya gönüllü olarak katılan üniversite öğrencileriyle birebir görüşülerek dağıtılmıştır. Araştırma grubunun oluşturulmasında sistemli bir rastgele seçme yöntemi uygulanmamış olup, anketler öğrencilerin çoğunlukla serbest zamanlarını değerlendirebilecekleri yerler olan kantinler, yurt kafeteryaları, spor salonları ve rekreatif etkinlik alanlarında dağıtılmıştır.

Veri Toplama Aracı: Çalışmada serbest zaman tatminine ilişkin 51 maddeyi içeren altı alt boyuttan oluşan Serbest zaman tatmin ölçeği (Beard ve Ragheb, 1980) veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Beard ve Ragheb (1980) bu 51 maddeyi psikolojik (1., 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12. ve 13. maddeler; Cronbach alfa katsayısı.86), eğitim (14., 15., 16., 17., 18., 19., 21., 22., 23., 24. ve 25. maddeler; Cronbach alfa katsayısı.90), sosyal (26., 27., 28., 29., 30., 31., 32., 33., 34., 35. ve 36. maddeler; Cronbach alfa katsayısı.88), rahatlatma (37., 38., 39. ve 40. mad-

deler; Cronbach alfa katsayısı.85), fizyolojik (41., 42., 43., 44., 45. ve 46. maddeler; Cronbach alfa katsayısı.92) ve estetik (47., 48., 49., 50. ve 51; Cronbach alfa katsayısı.86) alt boyutları altında gruplandırmıştır. Ölçeğin toplam iç tutarlılık değeri.96 olarak belirtilmiştir. Beard ve Ragheb (1980) 'e göre, psikolojik boyut; özgürlük hissi, eğlence, katılım ve entellektüel gelişim gibi serbest zaman etkinliklerinin bireye kattığı psikolojik faydaları, eğitim boyutu; serbest zaman etkinliklerinin bireyin kişisel gelişimine, kendisini ve etrafını tanımada sağladığı yararları, sosyal boyut; katılımcıların başka insanlarla yeni ilişkiler kurabilmelerinde serbest zaman etkinliklerinin faydalarını ve bu ilişkilerle ilgili algılarını, rahatlatma boyutu; bireylerin stresten ve hayatın zorluklarından uzaklaşabilmelerinde serbest zamanın etkisini, fizyolojik boyut; bireylerin katıldıkları serbest zaman etkinlikleri sonucunda zinde kalma, sağlıklı olma, kilo kontrolü ve iyi olma hali gibi fizyolojik yararları ve estetik boyut ise; bireylerin serbest zaman etkinliklerini gerçekleştirmek için gittikleri veya kullandıkları mekanları tasarım, güzellik, ilginçlik ve hoşluk bakımından değerlendirmektedir.

Ölçek maddelerinin değerlendirilmesinde 5-puanlı Likert ölçeğinden faydalanılmıştır (1 = Benim için hemen hemen hiç geçerli değil, 2 = Benim için nadiren geçerli, 3 = Benim için bazen geçerli, 4 = Benim için sıklıkla geçerli, 5 = Benim için hemen hemen her zaman geçerli).

Ölçeğin İngilizceden Türkçe'ye çevirisinde hem Türkçe'ye hem de İngilizce'ye hakim alanlarında uzman üç öğretim elemanından yararlanılmıştır. Metnin Türkçe'ye uyarlanmasında çift çeviri yöntemi kullanılmıştır. Ölçek uygulanmadan

önce beden eğitimi ve spor alanındaki uzman kişilerden ifadelerin ölçülmek istenen amaca uygunluğu konusunda onay alınarak üniversite öğrencilerine ifadelerin son halini içeren bir anket dağıtılarak maddelerin dil ve kavramsal anlaşılabilirliği değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler sonucunda, anlaşılmasında güçlük çekilen ifadeler tekrar gözden geçirilerek ölçüm aracı kullanılmaya hazır hale getirilmiştir.

Verilerin Analizi: Verilerin istatistiksel analizinde açıklayıcı faktör analizi kullanılarak ölçeğin alt boyutları ortaya konulmuştur. Açıklayıcı faktör analizinde ençok olabilirlik yöntemi ve oblik döndürme tekniği uygulanmıştır. Açıklayıcı faktör analizinin uygulanabilirliğinin ölçümü için KMO ve Bartlett testlerine bakılmıştır. Faktör analizi sonucunda ortaya çıkan maddelerin yapı geçerliliğini test etmek için madde-toplam istatistik analizi uygulanmıştır. Ölçeğin iç tutarlılığını değerlendirmek için açıklayıcı faktör analizi sonucunda belirlenmiş olan alt boyutların ve toplam ölçeğin Cronbach alfa katsayılarına bakılmıştır.

BULGULAR

Açıklayıcı Faktör Analizi

Tablo 1’de görüldüğü üzere KMO örneklem yeterlilik ölçümü.92 ve Bartlett Küresellik Testi sonucunda anlamlılık değeri $p < .05$ çıkmıştır.

Tablo 2 incelendiğinde analize alınan 51 maddeden 39’unun öz değeri 1’den büyük altı faktör altında toplandığı görülmektedir. Bu altı faktörün ölçeğe ilişkin açıkladıkları varyans %45.277 olarak saptanmıştır. Birinci alt boyut 17., 18., 19., 20., 21., 22., 23., 24. ve 25. maddelerden, ikinci alt boyut 41., 42., 43., 44., 45. ve 46. maddelerden, üçüncü alt boyut 48., 49., 50. ve 51. maddelerden, dördüncü alt boyut 37., 38., 39. ve 40. maddelerden, beşinci alt boyut 26., 27., 28., 29., 30., 31., 32., ve 35. maddelerden ve altıncı alt boyut 1., 2., 3., 5., 6., 7., 9. ve 12. maddelerden oluşmuştur.

Maddelerin ortaya koyduğu en yüksek “ortak varyans” değeri.758 ve en düşük “ortak varyans” değeri. 141’dir (Tablo 2.).

Madde Toplam Analizi

Tablo 3’te faktör analizi sonucu altı alt boyut altında toplanmış olan maddelerin içinde buldukları boyutun toplam değeri ve diğer boyutların toplam değerleriyle olan madde-toplam korelasyon katsayıları verilmiştir. Bulgular, bütün maddelerin kendi içinde buldukları alt boyutlarla ve diğer alt boyutlarla ilişkili olduğunu ve maddelerin kendi içinde buldukları alt boyutla olan ilişkilerinin diğer alt boyutlarla olan ilişkilerine oranla daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 1. KMO ve Bartlett Küresellik Testi Tablosu

Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Yeterlilik Ölçümü		.922
	Yaklaşık Ki-kare	9153.188
Bartlett’s Küresellik Testi	Serbestlik derecesi	741
	Anlamlılık	.000

Serbest Zaman Tatmin Ölçeği

Tablo 2. Faktör Yükleri, Ortak Varyans Değerleri ve Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Test Maddeleri	FAKTÖR YÜKLERİ						Ortak varyans	\bar{x}	Ss
	1	2	3	4	5	6			
23. Serbest zaman aktivitelerim genel olarak toplumu tanımamda bana yardımcı olur.	.760						.554	3.67	1.04
22. Serbest zaman aktivitelerim bana etrafımı, diğer insanları tanımamda yardımcı olur.	.699						.586	3.84	.99
21. Serbest zaman aktivitelerim bana kendimi tanımamda yardımcı olur.	.636						.518	3.78	.98
18. Serbest zaman aktivitelerim etrafımda olanlar hakkındaki bilgimi artırır.	.564						.456	3.81	1.03
19. Serbest zaman aktivitelerim merakımın tatmin edilmesinde bana yardımcı oluyor.	.553						.406	3.84	1.01
25. Serbest zaman aktivitelerim kişiler arasındaki farklılıkları kabul etmemde bana yardımcı olur.	.537						.402	3.70	1.03
20. Serbest zaman aktivitelerim yeni şeyler denemem için bana olanaklar sağlar.	.448						.436	3.76	.97
24. Serbest zaman aktivitelerim bana doğa ile ilgili daha çok şey öğrenmemde yardımcı olur.	.433						.318	3.11	1.14
17. Serbest zaman aktivitelerim yeni beceriler öğrenmemde beni cesaretlendiriyor.	.353						.492	3.81	1.06
43. Beni fiziksel olarak yenileyen (tazeleyen) serbest zaman aktivitelerini yaparım.		- .868					.758	3.29	1.20
42. Fiziksel sağlığımı (uygunluğumu) arttıran serbest zaman aktiviteleri yaparım.		- .788					.655	3.24	1.21
44. Serbest zaman aktivitelerim sağlıklı kalmama yardımcı olur.		- .749					.628	3.40	1.20
45. Serbest zaman aktiviteleri kilomu kontrol etmemde bana yardımcı olur.		- .658					.452	2.69	1.37
46. Serbest zaman aktivitelerim enerji düzeyimi korumamda bana yardımcı olur.		- .389					.181	2.35	2.46
41. Serbest zaman aktivitelerim beni fiziksel olarak zorluyor.		- .304					.141	2.55	1.17
49. Serbest zaman aktivitelerimi yaptığım alanlar/yerler güzel yerlerdir.			.760				.665	3.56	1.06
50. Serbest zaman aktivitelerimi yaptığım alanlar/yerler iyi dizayn edilmiştir.			.680				.538	3.18	1.13
51. Serbest zaman aktivitelerimi yaptığım alanlar/yerler benim hoşuma giden (beni hoşnut eden) yerlerdir.			.639				.520	4.01	1.02
48. Serbest zaman aktivitelerimi yaptığım alanlar/yerler ilgi çekicidir.			.623				.550	3.30	1.09

38. Serbest zaman aktivitelerim stresten kurtulmama yardımcı oluyor.	-.754	.643	4.21	.93		
37. Serbest zaman aktivitelerim rahatlamama yardımcı oluyor.	-.738	.625	4.18	.91		
39. Serbest zaman aktivitelerim kendimi duygusal olarak iyi hissetmeme yardımcı olur.	-.456	.358	3.93	1.06		
40. Serbest zaman aktivitelerine katılıyorum çünkü hoşlanıyorum.	-.446	.498	4.02	.99		
28. Serbest zaman aktivitelerim diğer insanlarla sıkı ilişkiler kurmamda bana yardımcı oluyor.	.668	.548	3.72	1.03		
30. Serbest zaman aktivitelerim esnasında tanıştığım insanlar arkadaş canlısı.	.639	.454	3.21	1.05		
29. Başka insanlarla gruplar içinde olabildiğim serbest zaman aktivitelerini tercih ediyorum.	.593	.370	3.37	1.12		
31. Serbest zaman aktivitelerimde eğlenceli insanlarla bir araya gelirim.	.575	.472	3.50	1.08		
27. Serbest zaman aktiviteleri esnasında diğer insanlarla sosyal ilişkiler kurabiliyorum.	.566	.437	3.88	1.05		
32. Serbest zamanlarımda, çokça serbest zaman aktiviteleri yapmaktan hoşlanan insanlarla bir araya gelirim.	.492	.393	3.23	1.14		
35. Serbest zaman aktivitelerimi birlikte yaptığım insanlara karşı güçlü bağlılık hissi duyarım.	.403	.307	3.32	1.12		
26. Serbest zaman aktivitelerim düşünce, duygu veya fiziki yeteneklerimi diğer insanlara göstermeme imkan veriyor.	.357	.342	3.59	1.11		
5. Serbest zaman aktivitelerim bende öz güven sağlar.	.655	.523	3.74	1.05		
6. Serbest zaman aktivitelerim bana başarı hissi veriyor.	.589	.474	3.65	1.06		
7. Serbest zaman aktivitelerimde birçok değişik yetenek ve kabiliyetlerimi kullanırım.	.536	.470	3.40	1.10		
2. Serbest zaman aktivitelerim benim için çok ilginç.	.531	.346	3.02	1.05		
3. Serbest zaman aktivitelerimi uygulamaktan zevk alıyorum.	.523	.401	4.07	.97		
9. Serbest zaman aktivitelerimi uygularken kendimi tamamen aktiviteye veririm.	.389	.331	3.73	1.01		
1. Serbest zamanlarımda yaptığım aktiviteleri özgürce seçerim.	.359	.238	4.27	.90		
12. Serbest zaman aktivitelerim entelektüel açıdan çekici.	.331	.170	3.15	1.44		
Öz değerler	10.210	2.178	1.813	1.435	1.061	.961
Varyans %'si	26.180	5.584	4.649	3.680	2.720	2.463
Birikimli %	26.180	31.764	36.414	40.094	42.814	45.277

Tablo 3. Madde-Toplam Korelasyon Değerleri

Maddeler	Alt-Boyutlar					
	Eğitim	Fizyolojik	Estetik	Rahatlama	Sosyal	Psikolojik
Eğitim						
17	.61	.30	.30	.50	.42	.55
18	.64	.21	.26	.36	.37	.43
19	.61	.24	.23	.32	.29	.43
20	.57	.25	.20	.41	.33	.50
21	.64	.20	.19	.39	.31	.46
22	.67	.22	.33	.38	.45	.43
23	.63	.19	.31	.29	.39	.35
24	.47	.34	.25	.21	.36	.36
25	.57	.20	.30	.34	.41	.38
Fizyolojik						
41	.07	.30	.13	.01	.19	.16
42	.31	.71	.26	.26	.34	.40
43	.29	.74	.33	.21	.36	.36
44	.33	.72	.28	.30	.35	.41
45	.26	.67	.23	.17	.33	.27
46	.14	.67	.19	.19	.19	.20
Estetik						
48	.34	.31	.64	.28	.45	.38
49	.31	.28	.72	.37	.40	.34
50	.29	.27	.64	.22	.38	.24
51	.29	.25	.60	.40	.30	.39
Rahatlama						
37	.39	.20	.27	.62	.31	.38
38	.40	.28	.26	.65	.26	.34
39	.36	.11	.28	.55	.25	.36
40	.45	.29	.40	.60	.40	.51
Sosyal						
26	.44	.36	.26	.25	.47	.38
27	.43	.26	.26	.33	.53	.32
28	.45	.26	.32	.33	.64	.40
29	.25	.29	.25	.17	.53	.29
30	.23	.23	.34	.16	.57	.28
31	.35	.31	.41	.32	.63	.36
32	.34	.31	.40	.24	.55	.29
35	.35	.26	.31	.27	.47	.18
Psikolojik						
1	.35	.24	.27	.27	.25	.41
2	.37	.24	.31	.27	.30	.54
3	.41	.25	.25	.44	.30	.53
5	.47	.31	.30	.36	.30	.62
6	.42	.36	.28	.39	.36	.58
7	.48	.35	.26	.33	.42	.59
9	.39	.32	.28	.39	.28	.49
12	.32	.16	.19	.21	.21	.35

İç Tutarlılık

Boyutların Cronbach alfa katsayıları birinci alt boyut için.86, ikinci alt boyut için.84, üçüncü alt boyut için.82, dördüncü alt boyut için.79, beşinci alt boyut için.82 ve altıncı alt boyut için.79 olarak tespit edilmiştir. Toplam ölçeğin Cronbach alfa katsayısı ise .92 olarak belirlenmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada, bireylerin zihinsel ve bedensel olarak yenilenmek, sosyalleşmek, gündelik çalışma hayatının ve yaşam koşullarının getirdiği stresten kurtulmak amacıyla katıldıkları serbest zaman etkinliklerinden aldıkları doyumunu araştırmada kullanılabilecek bir ölçek geliştirmek istenmiştir. Bu nedenle, uluslararası yazında, bireylerin serbest zamanlarında katıldıkları etkinliklerden duydukları doyumunu belirlemede ölçüm aracı olarak sıkça kullanılan ve farklı araştırma gruplarında da geçerli ve güvenilir sonuçlar vermiş (Hou ve diğ., 2007; Lloyd ve diğ., 2001) olan Beard ve Ragheb (1980) 'in geliştirdikleri Serbest Zaman Tatmin Ölçeği'nin Türk popülasyonuna uyarlanması amaçlanmıştır.

Araştırma verilerinin, faktör yapısı ortaya çıkarmaya uygunluğunu tespit etmek amacıyla, analizlerin ilk aşamasında KMO ve Bartlett küresellik testi uygulanmıştır. KMO testi için yazın incelendiğinde. 50'den düşük değerlerin analiz yapmak için uygun olmayacağı,.50–.60 arası değerlerin kötü,.60–.70 arası değerlerin zayıf,.70–.80 arası değerlerin orta,.80–.90 arası değerlerin iyi,.90 ve üzeri değerlerin ise mükemmel olduğu ifade edilmektedir. Elde edilen bulgulara bakıldığında KMO örneklem yeterlilik değerinin.92 olduğu görülmektedir. Bu da verilerin faktör çıkarmak için kullanıma uygun olduğunu göstermiştir. Bartlett kü-

resellik testi sonucunun $p < 0.05$ olması korelasyon matrisindeki verilerin birim matrisinden farklı olduğu sonucunu verir, bu da söz konusu matrisden faktör çıkarılabileceği anlamına gelir (Şencan, 2005, s. 384). Bu çalışma için yapılan Bartlett küresellik testi anlamlılık değerinin $p < 0.05$ olduğu görülmektedir.

Ayrıca araştırma grubunun büyüklüğünün değerlendirilmesinde maddelerin ortak varyans değerleri incelenmiştir. Ortak varyans değeri araştırma grubu büyüklüğünü veya araştırma grubunun değişken sayısına oranını belirlemede önemli bir rol almaktadır (MacCallum ve diğ., 1999). Çalışmanın araştırma grubu küçük ise ortak varyans değeri yüksek olmak zorundadır. Eğer ölçekteki ifadelerin ortak varyans değerleri.6 'nın üstünde ise $n < 100$ olsa bile araştırma grubu büyüklüğü araştırma için yeterlidir. Bu değer.5 ve üstünde ise $n = 100-200$ olması yeterlidir. Ancak ortak varyans değeri.5'in altında olan ölçek maddeleri var ise araştırma grubunun 500'ün üzerinde tutulması önerilmektedir (Field, 2005, s. 640). Bu araştırmada geçerliliği ve güvenilirliği çalışılan ölçekte ortak varyans değeri.5'in altında kalan maddeler vardır, ancak araştırma grubu 560 katılımcıdan oluştuğu için gerekli olan kıstası sağlanmıştır.

İkinci aşamada yapılan faktör analizi sonucunda orjinal ölçekte bulunan 51 maddeden yük değeri.30'un altında kalan sekiz ve aynı anda iki boyutta faktör yük değerleri birbirine.10'dan daha yakın olan dört madde ölçekten çıkartıldıktan sonra kalan maddelerin orjinal ölçekteki gibi 6 alt boyutta toplandığı saptanmıştır (eğitim boyutu: 17., 18., 19., 20., 21., 22., 23., 24. ve 25. ifadeler; fizyolojik boyut: 41., 42., 43., 44., 45. ve 46. maddeler; estetik boyut: 48., 49., 50. ve 51. maddeler; rahatla-

ma boyutu: 37., 38., 39. ve 40. maddeler; sosyal boyut: 26., 27., 28., 29., 30., 31., 32. ve 35. maddeler; psikolojik boyut: 1., 2., 3., 5., 6., 7., 9. ve 12. maddeler).

Faktör analizi sonucunda ortaya çıkan alt boyutların yapı geçerliliklerini değerlendirmek için alt boyutları oluşturan ölçek maddelerinin kendi içinde buldukları alt boyutlarla ve diğer alt boyutlarla olan ilişkilerini değerlendirmek gerekmektedir. Yapılan analizler sonucunda, alt boyutları oluşturan maddelerin, dışında kaldıkları alt boyutlarla pozitif ilişkili olduğu, bununla birlikte, kendi içinde buldukları alt boyutla daha güçlü pozitif ilişki gösterdikleri tespit edilmiştir (Tablo 3). Bu sonuçlar, serbest zaman tatmin ölçeği'ni oluşturan maddelerin, buldukları alt boyutların ölçmeyi hedefledikleri yapıyla ilişkili olduğunu göstermiştir.

Analizlerin son aşamasında ölçek maddelerinin gruplandığı altı alt boyutun Cronbach alfa katsayılarına bakılmıştır. Bu aşama da elde edilen bulgular, alt boyutların alfa katsayılarının.79 ve.86 arasında ve toplam ölçeğin alfa katsayısının.92 olarak ortaya koymuştur. Bu sonuçlar, hem Beard ve Ragheb (1980) 'in serbest zaman tatmin ölçeğini geliştirdikleri orjinal çalışmada ortaya koydukları alt boyutların iç tutarlılık değerleriyle, hem de Misra ve McKean (2000) 'in Amerikalı üniversiteli öğrencileri, Loyd ve diğ. (2001) 'nin Avusturyalı zihinsel tedavi gören bireyler, Pearson (2008) 'in Amerikalı çalışan kadınlar ve Siegenthaller ve O'Dell (2000) 'in yine Amerikalı üniversite öğrencileri üzerinde yaptıkları araştırmalardaki iç tutarlılık değerleriyle paralellik göstermiştir. Bu bulgular göz önünde bulundurulduğunda da ölçeğin Türk popülasyonu için güvenilir bir ölçek olduğunu söylemek mümkündür.

Tüm bu elde edilen sonuçlara bakılarak, Beard ve Ragheb (1980) tarafından geliştirilmiş ve bireylerin serbest zaman aktivitelerinden duyacakları tatmini eğitim, psikoloji, fizyoloji, rahatlama, sosyal ve estetik gibi altı farklı boyuttan değerlendirmelerine olanak sağlayacak, Serbest Zaman Tatmini Ölçeği'nin Türkiye'de serbest zaman tatmini ile ilgili çalışmalarda kullanılabilecek bir ölçek olduğu söylenebilir.

Yazışma Adresi (Corresponding Address)

Dr.Ünal Karlı

Niğde Üniversitesi

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

Bor-NİĞDE

e-posta: ukarli@nigde.edu.tr

KAYNAKLAR

- Beard, JG, Ragheb, MG. (1980). Measuring leisure satisfaction. *Journal of Leisure Research*, 12 (1), 20-33.
- Berg, EC, Trost, M, Schneider, IE, Allison, MT. (2001). Dyadic exploration of the relationship of leisure satisfaction, leisure time, and gender to relationship satisfaction. *Leisure Sciences*, 23: 35-46.
- Coleman, D. (1993). Leisure based social support, leisure dispositions and health. *Journal of Leisure Research*, vol.25, no.4, 350-361.
- Coleman, D, Iso-Ahola, SE. (1993). Leisure and health: The role of social support and self-determination. *Journal of Leisure Research*, vol.25, 111-128.
- Field, A. (2005). *Discovering Statistics Using SPSS*. Second Edition, Sage Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi.

- Hambrecht, R, Niebauer, J, Marburger, C, Grunze, M, Kalberer, B, Hauer, K, et al. (1993). Various intensities of leisure time physical activity in patients with coronary artery disease: Effects on cardiorespiratory fitness and progression of coronary atherosclerotic lesions. *Journal of American College of Cardiology*, 22, 468-477.
- Hou, JJ, Tu, HH, Yang, MF. (2007). Agreeableness and leisure satisfaction in the context of online games. *Social Behavior and Personality*, 35 (10), 1379-1384.
- Iwasaki, Y. (2007). Leisure and quality of life in an international and multicultural context: What are major pathways linking leisure to quality of life? *Social Indicators Research*, 82, 233-264.
- Kabanoff, B. (1982). Occupational and sex differences in leisure needs and leisure satisfaction. *Journal of Occupational Behavior*, vol.3, 233-245.
- Kujala, UM, Kaprio, J, Sarna, S, Koskenvuo, M. (1998). Relationship of leisure-time physical activity and mortality. *Journal of American Medical Association*, (February 11) vol.279, no.6, 440-444.
- Leon, AS, Connett, J, Jacobs, Jr. DR, Rauramaa, R. (1987). Leisure-time physical activity levels and risk of coronary heart disease and death: The multiple risk factor intervention trial. *Journal of the American Medical Association*, (November 6) vol.258, no.17,
- Lloyd, C, King, R, Lampe, J, McDougall, S. (2001). The leisure satisfaction of people with psychiatric disabilities. *Psychiatric Rehabilitation Journal*, vol.25, no.2, 107-113.
- Lloyd, KM, Auld, CJ. (2002). The role of leisure in determining quality of life: Issues of context and measurement. *Social Indicators Research*, 57, 43-71.
- Lu, L, Hu, CH. (2005). Personality, leisure experiences and happiness. *Journal of Happiness Studies*, 6, 325-342.
- Lysyk, M, Brown, GT, Rodrigues, E, McNally, J, Loo, K. (2002). Translation of the leisure satisfaction scale into French: A validation study. *Occupational Therapy International*, 9 (1), 76-89.
- MacCallum, RC, Widaman, KF, Zhang, S, Hong, S. (1999). Sample size in factor analysis. *Psychological Methods*, 4 (1), 84-99.
- Martinez, ME, Giovannucci, E, Spiegelman, D, Hunter, DJ, Willet, WC, Colditz, GA. (1997). Leisure-time physical activity, body size, and colon cancer in women. *Journal of the National Cancer Institute*, vol. 89, no.13, July 2, 948-955.
- Mahoney, JL, Stattin, H. (2000). Leisure activities and adolescent antisocial behavior: The role of structure and social context. *Journal of Adolescence*, 23, 113-127.
- Mensink, GBM, Ziese, T, Kok, FJ. (1999). Benefits of leisure-time physical activity on the cardiovascular risk profile at older age. *International Journal of Epidemiology*, 28:659-666.
- Misra, R, McKean, M. (2000). College students' academic stress and its relation to their anxiety, time management, and leisure satisfaction. *American Journal of Health Studies*, 16 (1), 41-51.

- Mull, RF, Bayless, KG, Ross, CM, Jamieson, LM. (1997). *Recreational Sport Management*. Third Edition, Human Kinetics, USA.
- Ngai, VT. (2005). Leisure satisfaction and quality of life in Macao, China. *Leisure Studies*, vol.24, no.2, 195-207.
- Pearson, QM. (1998). Job satisfaction, leisure satisfaction, and psychological health. *The Career Development Quarterly*, vol.46 (June), 416-426.
- Pearson, QM. (2008). Role overload, job satisfaction, leisure satisfaction, and psychological health among employed women. *Journal of Counseling and Development*, vol.86, Winter, 57-63.
- Ragheb, MG, Tate, RL. (1993). A behavioral model of leisure participation based on leisure attitude, motivation and satisfaction. *Leisure Studies*, 12, 61-70.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlilik*. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Siegenthaller, KL, O'Dell, I. (2000). Leisure attitude, leisure satisfaction, and perceived freedom in leisure within family dyads. *Leisure Sciences*, 22, 281-295.
- Tinsley, HEA, Eldredge, BD. (1995). Psychological benefits of leisure participation: A taxonomy of leisure activities based on their need-gratifying properties. *Journal of Counseling Psychology*, vol.42, no.2, 123-132.
- Trenberth, L, Dewe, P, Walkey, F. (1999). Leisure and its role as a strategy for coping with work stress. *International Journal of Stress Management*, vol.6, no.2, 89-103.
- Trottier, AN, Brown, GT, Hobson, SJG, Miller, W. (2002). Reliability and validity of leisure satisfaction scale (LSS-Short Form) and the adolescent leisure interest profile (ALIP). *Occupational Therapy International*, 9 (2), 131-144.